

Jutlandse runderen in Lunteren

De Vries en Geraedts (r)

“Voor een boerenlandschap

— Marjol Neeffes

Niet alleen een landschap behouden, maar ook de manier waarop dat landschap is ontstaan, daar komt de nieuwe visie van de stichting Geldersch Landschap en Kasteelen eigenlijk op neer. In de nieuwe landbouwnota ‘Zonder landbouw geen landschap’ gaat het roer een kwartslag om. Waar voorheen inkomsten uit bestaande pachtgronden centraal stonden, is de nadruk verschoven naar behoud van het agrarisch cultuurlandschap met de bijbehorende bedrijvigheid en biodiversiteit, zo vertelt beleidsmedewerker Wim Geraedts, co-auteur van de landbouwnota. En dan niet als openluchtmuseum, maar in het echt, met als opbrengst producten die met meerwaarde vermarkt kunnen worden.

“Het viel niet mee om de koers van de organisatie te wijzigen, maar door enkele aansprekende voorbeelden en resultaten is het nu gelukt”, constateert Geraedts. “In onze oude landbouwnota van 2000 ging het nog vooral om verhoging pachttopbrengsten en het gebruik van beëindiging van pachtbedrijven voor schaalvergroting van de overblijvende pachters. Er is de afgelopen jaren stevig geïnvesteerd in goed renderende pachtbedrijven. Maar terwijl ze gedwongen zijn te produceren op wereldmarktniveau, werd dat binnen het kleinschalige landschap van de stichting steeds moeilijker. Er moest worden uitgekeken naar nieuwe vormen van samenwerking tussen stichting en pachters.”

Binnen de stichting wordt inmiddels enthousiast gereageerd op de nieuwe aanpak: nadruk op een levendig agrarisch cultuurlandschap en producten met meerwaarde. Geraedts: “Er komen er steeds weer collega’s met nieuwe ideeën voor oude rassen van landbouwhuisdieren of gewassen die we zouden kunnen gebruiken, of producten die we kunnen verkopen.” Illustratief voor de koerswijziging is dan ook dat de stichting nu op zoek is naar iemand die productontwikkeling en marketing voor producten onder eigen label op zich wil nemen. Maar verder dan dat wil Geldersch Landschap niet gaan in het zich specialiseren. Het daadwerkelijk produceren leggen ze graag in handen van specialisten.

Niet zelf boer spelen

“Voor een boerenlandschap heb je boeren

nodig”, vindt Geraedts dan ook. “Je moet als terreinbeheerder niet zelf boer willen spelen. Vee houden voor vlees en melk, gewassen verbouwen, grasland onderhouden, dat kunnen boeren veel beter dan wij. Ons vak is natuur beheren, maar van veel landschappen ligt de oorsprong natuurlijk in het oude landbouwkundige beheer, bijvoorbeeld heide, blauwgraslanden en landschapselementen. Sinds 1850 zijn landbouw en natuur steeds meer gescheiden, en wij willen ze weer bij elkaar brengen. Maar als wij boeren aan het werk zetten, stellen wij wel de randvoorwaarden, en de belangrijkste daarvan is dat activiteiten ten dienste moeten staan van natuur en cultuurlandschap.” Met een gewone pachtconstructie is dat lastig, en ook als boeren voor de wereldmarkt moeten produceren. Daarom creëert Geldersch Landschap nieuwe constructies op gronden in eigen beheer of gronden die pachtvrij komen.

“Als die gronden pachtvrij komen, bekijken we of ze passen in deze nieuwe beheervorm, zodat we verdere extensivering kunnen doorvoeren. Dat brengt natuurlijk kosten met zich mee, want we zijn de pachttopbrengsten kwijt. Daar moet je creatieve oplossingen voor bedenken. Neem nou de blauwgraslanden, van oudsher leverancier van topghooi, maar tegenwoordig wil geen boer het maaisel meer hebben, en moet het tegen hoge kosten gestort worden. Bovendien is het maaien en afvoeren door de hoge grondwaterstanden heel duur”, vertelt Geraedts. “Maar als je het hooi aan een eigen veestapel voert, bespaar je de stortkosten en levert het zelfs iets op, namelijk vlees of melk.

heb je boeren nodig”

Deze aanpak heeft eraan bijgedragen dat we onlangs besloten hebben om meer van dit soort dure graslanden te ontwikkelen.”

Die eigen veestapel breidt zich inmiddels steeds verder uit. De kudde Veluwe heideschape is inmiddels aangevuld met brandrode runderen en Jutlandse runderen. “Brandrode runderen zijn een voorloper van het MRJ-rund”, zo legt Geraedts uit. “Het is een dubbeldoelkoe met een typische donkerrode kleur en weinig wit. We hebben er nu ongeveer 130 in eigendom. Ze zijn bij verschillende boeren gestald die er voor zorgen en er in overleg met ons mee fokken. Daarvoor betalen we de boeren dan een bepaald vast bedrag. Een van de boeren waar we mee samenwerken haalt inmiddels 50-60 procent van zijn inkomsten uit deze samenwerkingsvorm.”

Grote pens met klein koetje eromheen

Die Jutlandse runderen zijn een verhaal apart. Er zijn twee varianten, een graslandrund en een heiderund. Geraedts: “Heidekoeien had je in Nederland vroeger ook, maar we hebben een vergelijkbaar ras alleen in Denemarken kunnen vinden. We hebben onlangs twee kleine kuddes uit Denemarken opgehaald met 17 graslandrunderen en 7 heiderunderen. Het is een klein ras bonte koeien, die jaarrond buiten kunnen lopen. Ze zeggen wel dat het een enorme pens is met een klein koetje eromheen, en door die pens kan het dier heel schraal voedsel verwerken. Een heidekoe concentreert eigenlijk nutriënten van de hei 's nachts in de potstal, waarvandaan je de mest weer op de akkers kunt gebruiken. Hiervoor gaan we de heidekoeien

in de toekomst hoeden op de Loenermark. We hopen daar binnenkort een nieuwe potstal voor heidekoeien en -schape te kunnen bouwen.” De koeien zijn nu nog bij boeren in Lunteren en Neerijnen ondergebracht. De boer in Lunteren, Henk de Vries, die nu nog een biologisch melkveebedrijf met Holstein-Frisians heeft, hoopt de Jutlandse koeien later dit jaar te gaan melken. De Vries: “Het zijn prachtige, vriendelijke dieren. Ik ga ze zoals vroeger in de wei melken. Het is mooi als dat soort gebruiken ook behouden blijft.”

Dat hooi en stro nu gebruikt kan worden in plaats van gestort, is mooi. Maar verdere winst valt te behalen in het toevoegen van waarde aan producten, vindt Geraedts. “Als je vee anoniem aan een handelaar verkoopt, levert dat een bepaald bedrag op. Als je het in vleespakketten uit de vriezer verkoopt, is dat bedrag al een stuk hoger. Maar als je het dan nog eens door een topslager laat verwerken tot bijzondere producten, en die dan onder eigen label aan je begunstigers en bezoekers verkoopt in je kasteelwinkels en landgoedwinkels, dan heb je het over een veelvoud van het oorspronkelijke bedrag.” Geraedts heeft een slager gevonden die nog zelf slacht, en het vlees kan verwerken tot producten als naegelholt (gedroogd rundvlees, een streekproduct), stoofvlees in blik, bouillon, carpaccio of worst.

Appelbier

En wat voor vlees geldt, werkt ook bij fruit, groenten, honing, graan, hout en allerlei andere producten die op hun terreinen geprodu-

ceerd worden. “We hebben zestien boomgaarden, maar het fruit is heden ten dage niet meer te verkopen, dus daar doen we nauwelijks iets mee. We kennen nu iemand die er misschien wel calvados van wil maken, en er zijn ook plannen voor Engelse cider (‘appelbier’ - red.). En appelstroop ligt natuurlijk voor de hand, daar willen we ook een producent voor zoeken. Van ons graan kunnen we brood of koek laten bakken, of er bier van laten brouwen. En de recent in oude staat herstelde moestuin bij kasteel Doorwerth biedt allerlei mogelijkheden voor oude groenterassen. Al die producten liggen hopelijk binnenkort in onze eigen winkels. En het zou helemaal mooi zijn als ook de restaurants die onze gebouwen pachten er een mooi menu mee maken.”

Het blijft spannend om te zien of Geldersch Landschap door het vermarkten van bijproducten de kosten van het natuurbeheer omlaag kan brengen en een beter rendement kan bereiken. Op den duur hoopt Geldersch Landschap zo minder afhankelijk te worden van subsidies. “We kunnen ons nu al voor ongeveer driekwart zelf bedruipen, en als de verkoop van producten gaat lopen, wordt dat alleen maar meer. Dus als een toekomstig kabinet ooit besluit de beheersubsidies af te schaffen, dan zijn wij er alvast klaar voor!”

